

creo; et iterum easdem eadem facilitate deleo, vel alio atque alio modo multipliciter vario. Illud vel illud habere desidero, talis vel talis esse cupio, quasi Deus illud dare, vel talem me facere nescierit, aut non potuerit.

72. O custos cordis, quam modicum et cupidum cor habes! parvum est, et magna cupit. Vix ad unius milvi refectionem sufficere posset, et totus mundus ei non sufficit. Solo corde per totum mundum vago motu discurrens. Sine pedibus curris, sine manibus operaris, alas non habes, et volare non cessas. Divitias quotidie congregas, et satiari non potes: epulas ad refectionem parvas, et inde non comedis: hæc et illa cogitas, et falsum est quod cogitas. Audi quomodo, ut de cætero tibi caveas. Forsitan cogitas modo de sole, vel de aliquo amico tuo, aut de te ipso. Si unus est sol, falsus est iste quem tu cogitas fingis: quoniam ille certis locis et temporibus cursum suum peragit, istum vero constituis ubi vis. Si unus est ille amicus tuus, falsus est iste quem cogitas fingis: quoniam ille ubi sit, nescis; istum autem ubi vis, fingis. Porro te ipsum hoc esse loco sentis, et tamen figmento cogitationis vadis ubi vis, et loqueris cum quibus vis, et hoc verum non est, quia modo ibi non es. Quoniam ergo falsa sunt hæc, noli amodo talia cogitare, sed jacta cogitatum tuum in Domino, qui te fecit et refecit, elegit et vocavit, iudicabit et salvabit.

73. O quot et quanti hæc hora cum eo loquuntur, eumque in semetipsis amplectantur! tu vero in his delectaris quæ pereunt et transeunt, et tecum manere non possunt! Considera quam multi modo moriuntur; quibus si hæc hora ad agendum poenitentiam concederetur, quæ tibi concessa est, quomodo per altaria, et quam festinanter currerent, et ibi flexis genibus, vel certe toto corpore in terram prostrato tandem suspirarent, plorarent, et orarent, donec plenissimam peccatorum veniam a Deo consequi mererentur? Tu vero comedendo, bibendo, jocando, et ridendo, tempus otiose vivendo perdis, quod tibi indulerat Deus ad acquirendam gratiam, et ad promerendam gloriam. Cogita etiam quot animæ in inferno nunc cruciantur sine spe veniæ et misericordiæ. Si amor Dei te tenere non potest, saltem teneat et terreat timor iudicii, metus gehennæ, laquei mortis, dolores inferni, ignis urens, vermis corrodens, sulphur fetens, flamma tartarea, et omnia mala. Discute adhuc te ipsum, ut scias quid desit tibi, ne in illa ultima discussione **362** coram omnibus confundaris, si inventa fuerit in te iniquitas.

CAPUT XXXV.

Pergit confiteri varias et instabiles affectiones ac perturbationes suas.

74. Digne pensare, et sufficienter aestimare non valeo, quæ sit illa tam multiplex cogitationum mearum volubilitas, et tam inquieta et infatigabilis velocitas, quæ per tam multa, tam varia, tam infinita discurrenne me facit. Nulla enim hora et nullo temporis memento quiescere possum, sed per infinita spa-

tia locorum, et volumina temporum mira festinatione pertranseo. Undique patet mihi facilis transitus, agilis discursus, de summis ad ima, et de imis ad summa; de primis ad novissima, de novissimis ad prima. Digne explicare non possum, quod alternationis modos momentaneis permutationibus induo, et quam multiformiter me alternantium vicissitudinum motibus variare consuevi, et quibus perturbationibus quotidie afficior. Modo me in fiduciam erigo, modo in diffidentiam cado. Nunc per constantiam figor, nunc subitaneo terrore concutor: modo me turbat ira, modo ingens furor exagitat. Nec illud adeo mirum, quod variis qualitibus diversisque perturbationibus per singula momenta afficior; sed illud supra modum stupendum, quod sub eodem pene momento sæpe contrariis affectionibus tangor: nunc odio, nunc amore ducor; modo gaudio, modo mœrore detrahor. Quam sæpe inter mira gratulationis meæ tripudia, superveniens subitoque emergens tristitiæ causa me vehementer concutit ac dejicit, et omnem illam exultantem animi mei solemnitatem subito in mœrorem vertit! Sæpe diu multumque dilecta nimio postmodum odio prosequor, et vehementer approbata atque desiderata subito detestor. Sed quis omnium mearum affectionum qualitates enumeret? quis omnes variationis meæ modos explicare sufficiat? Pene quot sunt diversitates rerum tot sunt varietates affectionum mearum.

CAPUT XXXVI.

Responsio patris spiritualis, quam sit utilis necessaria sui cognitio.

75. Cum inter omnia animalia, humanum genus tum digniori forma, tum digniori potentia dignius reperitur; nulla scientia melior est illa, qua cognoscit homo se ipsum. Relinque ergo cætera, et te ipsum discute: per te curre, et in te consiste. A te incipiat cogitatio tua, et in te finiatur; nec frustra in alia distendaris te neglecto. Præter salutem tuam nihil cogites; quoniam in acquisitione salutis tuæ nemo est tibi germanior, nemo propinquior te ipso. Si vero aliquid cogitationi tuæ se offerat, quod non quoquo modo ad tui ipsius salutem pertineat, illico respue et exspue, ut semper te possis inspicere, et de cognitione tui venire ad cognitionem Dei. Agnoscere se debet homo, ad quæ bona sit naturaliter promptior, vel ad quæ mala proclivior: quibus studiis debeat vehementius insistere, contra quæ mala debeat instantius vigilare: quibus exercitiis valeat melius promoveri, quibus vitiis valeat facilius corrumpi: quibus culpis subiaceat, vel quibus meritis emineat, et quid pro his poenæ vel præmii expectare debeat: quantum quotidie proficiat, vel deficiat: cum quanta animi industria satagat præterita mala flere, præsentia declinare, futura prævenire: cum quanta animi constantia studeat reparare bona amissa, custodire et multiplicare possessa. O quam necessaria discussio et quam miranda speculatio, tot animi virtutes, tot ejus exercitationes, tot ejus

studia vel merita præ oculis habere, et hujusmodi contemplationi diutius inhaerere!

76. Suspende ergo animum tuum ab inferiorum amore; ne forte de sublimibus ejectus, et de loco voluptatis a propria concupiscentia abstractus et illectus, post concupiscentias tuas eat, et vagus fiat et profugus super terram. Denique, si cupis implere dominicum præceptum, **363** omni custodia serva cor tuum (*Prov. iv, 23*). Nescit enim quid de spiritu angelico, quid de Spiritu divino sentire debeat, qui suum prius non cogitat. Nihil recte existimat, qui se ipsum ignorat. Nescit quod sub pedibus suis omnis mundana gloria subiaceat, qui conditionis suæ dignitatem non pensat. O custos cordis, si nondum es idoneus intrare ad te ipsum, quomodo ad illa rimanda idoneus eris quæ sunt intra, vel supra te ipsum? Si necdum dignus es intrare tabernaculum primum, qua fronte præsumis ingredi tabernaculum secundum, hoc est in Sancta sanctorum? Si nondum moliri potes gressus altos, ut cum Domino Jesu, vel saltem cum Moysæ ascendas in montem excelsum; qua præsumptione putas volare in cœlum? Prius redi ad te, quam rimari præsumas quæ sunt supra te. Prius sol ortus sui confinia irradiat, quam ad altiora conscendat. Primum ergo est ut redeas ad te ipsum; intres ad cor tuum; discas aestimare spiritum tuum. Discute quid sis, quid fueris, quid esse debueris, quid esse poteris: quid fueris per naturam; quid modo sis per culpam, quid esse debueris per industriam; quid adhuc esse possis per gratiam. Discite ex tuo spiritu cognoscere quid debeas de aliis spiritibus aestimare. Hæc porta, hæc scala, hic introitus, iste ascensus: hac intratur ad intima, hæc elevatur ad summa. Vides quantum valeat homini plena cognitio sui? Ex hac siquidem proficit ad cognitionem omnium coelestium, terrestrium, et infernorum.

CAPUT XXXVII.

Propositum poenitentis de se ipso diffidentis, et ad Dei familiaritatem anhelantis.

77. Scire vellem qualis ipse sum, sed vix de me ipso vera discernere possum. Amor namque privatus, quem erga me ipsum habeo, aufert mihi verum iudicium de me ipso. Idcirco parum mihi credo de me ipso, utpote homini mendaci, timens ne, si me ipsum iudico, mentiatur iniquitas sibi (*Psal. xxvi, 12*). Iudicet ergo me ille, cui omnia nuda sunt et aperta: quem fallere non possum, quia sapientia est; nec effugere, quia ubique est; neque corrumpere, quia justitia est. Ille veniat ad me, cujus delicæ sunt esse cum filiis hominum (*Prov. viii, 31*); qui stat ad ostium et pulsat, paratus introire, si ei aperuero (*Apoc. iii*). Intret ergo et sanctificet sibi sanctuarium, quoniam sanctus est, et domum ejus decet sanctitudo. Exstirpet vitia, ordinet cogitationes, sanet affectiones, mores componat. Nullus ei in aliquo resistat; ut sit in pace locus ejus (*Psal. lxxv, 3*). Utinam nullus hominum esset mecum exterius, ut familiarius loqui possem cum eo interius.

A Ipse enim et secretum quærit, et solitarium locum diligit. Fugiam ergo hominum solatia et colloquia, ut in secreto cordis mei Deum habitatorem habere possim. Valde tamen difficile est ab exterioribus ad interiora mentem revocare, et ibi permanere. Nec minus difficile est de visibilibus ad invisibilia penetrare, et in illis diutius consistere. Dura sunt hæc, et multum laboriosa, sed valde fructuosa. Assuescam igitur sola intima cogitare, sola interiora diligere, et in illis permanere, ut possim audire quid loquatur in me Dominus Deus meus. Ecce adsum, piissime Domine: tecum sum, intus tuum. Quamdiu in exterioribus occupatus fui, vocem tuam intra me audire non potui. Nunc autem reversus ad me, ingressus sum ad te, ut possim te audire, et tibi loqui. Loquere ergo, misericordissime, quia audit servus tuus: loquere, quia paratus sum obedire. Quidquid jusseris, pro posse meo libenter devotus implebo.

78. O anima mea, Rex Angelorum venit ad nos, et hospitatus est nobiscum. Lætetur ergo de tanto hospite nostro corde perfecto. Demus ei gloriam et honorem, quoniam dignatus est visitare servos suos. Epulemur et jucundemur cum eo in lætitia et exultatione. Delectemur in eo de eo, et nullus sit ei in aliquo molestus, ne in ira recedat a nobis, et inducat super nos maledictionem pro benedictione. Exhibeamus ei omne servitium charitatis, rogantes et deprecantes ut nobiscum manere dignetur. Si vero non possumus persolvere et totum quod debemus; saltem nosmetipsos humiliter ei subdamus ad omnem voluntatem ejus. Sit hæc dies solemnitas, in qua Salvatorem **364** nostrum in hospitio nostro læti suscepimus. Nullum membrum, nullum officium ab hoc gaudio excludatur. Conveniant ergo in unum omnes cogitationes et affectiones, diem festum celebrantes in omni puritate et sanctitate. Nulla se aliena cogitatio interserat, quæ hujus solemnitatis gaudia perturbet. Oculi mei semper ad Dominum, per quem sum, vivo et sapio; nec cessent lacrymis pedes ejus rigare. Audiant et intelligant aures quid in nobis ei displiceat, vel quid ei placeat; quid damnet, vel quid approbet. Delectetur odoratus illo suavissimo odore dulcedinis ejus. Odor ejus odor vitæ æternæ, odor totius suavitatis et jucunditatis. Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam, altissime Domine (*Psal. lxx, 8*). Sit meditatio cordis mei in conspectu tuo semper (*Psal. xviii, 15*), ut te possim videre per fidem et contemplationem, donec merear videre faciem ad faciem. Clementissime Pater, nihil in nobis cesset a laude tua. Benedic, anima mea, Domino; et omnia quæ intra me sunt, nomini sancto ejus (*Psal. cii, 1*). Benedic, et dic:

Gloria, laus et honor tibi sit, rex Christe redemptor.

CAPUT XXXVIII.

Animæ cum Deo analogia et similitudo.

79. O anima mea, si vis amari a Deo, reforma in te imaginem suam, et amabit te: repara in te si-

militudinem suam, et desiderabit te. Consilio namque sanctæ Trinitatis ad imaginem et similitudinem suam creavit te Creator tuus; quod nulli alteri ex creaturis donavit: ut tanto eum ardentius diligeres, quanto mirabilius ab eo te conditam intelligeres. Considera ergo nobilitatem tuam: quoniam sicut Deus ubique est totus, omnia vivificans, omnia movens et gubernans; ita tu in corpore tuo ubique tota es, illud vivificans, movens, et gubernans. Et sicut Deus est, vivit et sapit: ita tu secundum modum tuum es, vivis, et sapis. Et sicut in Deo tres sunt personæ; Pater, et Filius, et Spiritus sanctus: sic et tu habes tres vires; scilicet intellectum, memoriam, et voluntatem. Et sicut ex Patre generatur Filius, et ex utroque procedit Spiritus sanctus: ita ex intellectu generatur voluntas, et ex his ambobus procedit memoria. Et sicut Deus est Pater, Deus est Filius, Deus est Spiritus sanctus; non tamen tres dii, sed unus Deus, et tres personæ: ita anima est intellectus, anima voluntas, anima memoria; non tamen tres animæ, sed una anima, et tres vires. Ex quibus animæ viribus quasi excellentioribus jubemur Deum diligere, ut diligamus eum toto corde, tota anima, tota mente: id est, toto intellectu, tota voluntate, et tota memoria; hoc est, toto affectu, sine defectu, cum discretionis intuitu. Nec solus sufficit de Deo intellectus ad beatitudinem, nisi sit in amore ejus voluntas. Imo hæc duo non sufficiunt, nisi memoria addatur, qua semper in mente intelligentis et volentis maneat Deus: ut sicut nullum potest esse momentum, quo homo non utatur vel fruatur Dei bonitate vel misericordia; ita nullum sit momentum, quo eum præsentem non habeat in memoria.

CAPUT XXXIX.

De dignitate animæ, ut quæ Christum spiritualiter gignere valet.

80. Intellige dignitatem tuam, nobilis creatura; quoniam non solum insignita es Dei imagine, verum etiam decorata similitudine. Sicut enim Creator tuus, qui te ad similitudinem suam creavit, est charitas, bonus et justus, suavis et mitis, patiens et misericors, et cætera insignia quæ de eo leguntur: ita tu creata es, ut charitatem haberes, et es- ses munda et sancta, pulchra et decora, mitis et humilis. Quas virtutes quanto plus in te habebis, tanto propinquior Deo eris et majorem tui Conditoris geres similitudinem. Quid majus his tibi facere potuit, quam ut ad similitudinem suam te conderet factor tuus; et eisdem virtutum vestimentis te ornaret, quibus ipse ornatus est? Attende igitur diligenter primæ conditionis tuæ excellentiam, et venerandam sanctæ Trinitatis imaginem **365** in te ipsa agnosce: honoremque similitudinis divinæ, ad quam creata es, habere stude nobilitate morum, exercitio virtutum, dignitate præmiorum; ut quando apparebit qualis sit, tunc similis ei apparere possis. Similis enim similem quærit: et qualem te paraveris Deo, talis necesse est appareat tibi Deus. Si

ergo naturalem pulchritudinem tuam in te reparaveris, concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est Deus tuus (*Psal. XLIV, 12*); ipse amicus et sponsus, frater et filius. Ipse enim dixit: *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in celis est, ipse meus frater, et soror, et mater est* (*Matth. XII, 50*). Audi quomodo, Virtus et sapientia Patris, filius est Patris. Verbum Patris, voluntas est Patris. Voluntas hominis nihil aliud est, quam quædam proles mentis. Si igitur eadem est voluntas tua, et voluntas Patris; idem est filius tuus, et filius Patris. Veritas, sapientia, voluntas corde concipitur, et ex corde generatur.

81. Si igitur idem vis et idem sapis quod Pater, eundem filium habes quem et Pater. In te est utrum sis pater aut mater, an potius utrumque, pater et mater; non tuo merito, sed Dei dono. Potes namque eum gignere in corde tuo, et in corde alieno. Potes eum concipere a corde tuo, et ab ore alieno. Intellectu gignitur, consensu concipitur, affectu nascitur, effectu nutritur. Quando veritatem intelligis, vel alium intelligere facis, Christum gignis. Nosti voluntatem Dei; consenti ei, et concepisti. Quando gignis, es pater; quando concipis, es mater. Amando parturis, operando nutris. Sic, sic in potestate ejusque relinquatur, utrumnam tantæ proles mater efficiatur. Maledicta ergo sterilis quæ non parit, quæ talem filium pro voto per Dei gratiam habere potuit. Cur non similiter maledictus qui non gignit, nisi quia non æque in nostra potestate consistit veritatem intelligere, et veritati consentire? Non enim veritatem semper intelligo cum volo: intellectæ autem semper consentio: velle tamen non possum, nisi gratia Dei fuerit mecum. Nulla est enim humana industria sine Dei gratia. Ex quo primus homo peccavit, naturæ bonum perdidimus, pariter et arbitrii vigorem, sed non electionem, ne non esset nostrum, ut emendaremus peccatum. In nobis namque manet ad quærendam salutem arbitrii libertas, id est rationalis voluntas, sed admonente prius Deo et invitante ad salutem, ut vel eligamus, vel sequamur. Potestatis nostræ est divinæ inspirationi acquiescere, et quæ ad salutem nostram pertinent eligere et sequi: divini vero muneris est ut possimus adipisci, quod sequendo cupimus consequi. Nostræ potestatis est et ignavia, ut labamur: sollicitudinis vero nostræ est et celestis pariter abjutorii, ne labamur. Felix homo qui sic ambulat sapienter, ne cadat; aut si ceciderit, ut statim resurgat. Felicius vero est qui nunquam cecidit: felicissimus autem est, qui jam cum Deo regnat.

CAPUT XL.

De promptitudine animæ ad recipiendum Christum, et de intimo recessu divini amoris.

82. Felix homo est, cui præsto est cum voluerit, habere filium Deum. O quanta est dignitas hominis, filium habere Deum! et quanta est humilitas Omnipotentis habere hominem patrem! et quanta est nobilitas animæ, Christum Jesum habere sponsum!

Sancta ergo anima et veri sponsi amica ad dilecti sui adventum summo cum desiderio semper debet inhiare, et parata atque expedita esse, ut pulsantem amicum absque ulla dilationis injuria possit suscipere, et vocanti cum omni alacritate occurrere; ne subito et inopinate adveniens, minus promptam et minus ornatam inveniat: vel diu exclusus, diutina præstolationis ullam molestiam sustineat. Aliud est autem cum ipso intrare, atque aliud est ad ipsum exire. Ibi anima se ipsam revertitur, et cum dilecto suo usque ad intima cordis sui penetralia ingreditur: hic extra semetipsam ducitur, et ad sublimia contemplanda adlevatur. Quid namque est ejus introire, nisi se totam in semetipsam colligere? Quid vero est ejus exire, nisi se ipsam extra semetipsam totam effundere? Nihil itaque **366** aliud est animam cum dilecto suo in cubiculum ingredi, et solam cum solo morari, dulcedineque ejus perfrui; nisi exteriorum omnium oblivisci, et in ejus dilectione summe et intima delectari. Se solem cum dilecto videt, quando exteriorum omnium oblita, ex propria consideratione in dilecti sui dilectionem desiderium suum perurget, et ex his quæ in intimis suis considerat, animum suum in ejusmodi affectu inflamat, et tam ex honorum, quam ex malorum suorum consideratione in gratiarum actionem assurgit; et hinc pro impensa gratia, hinc pro indulgentia, intimæ devotionis victimas persolvit. Usque in intimum dilectus perducitur, et in optimo collocatur, quando ex intimo cordis affectu, et super omnia diligitur.

83. Cogita quid sit quod in vita tua ardentius dilexisti, anxius concupisti, quod te jucundius afficiebat, cæterisque omnibus profundius delectabat. Considera ergo si eandem affectionis violentiam, delectationisque abundantiam sentis, quando in summi dilectoris desiderium inardescis, quando in ejus dilectione requiescis. Cui dubium sit quod intimum illum affectionis tuæ sinum necdum teneat, si intimæ dilectionis aculeus animam tuam in divinis affectibus minus penetrat, tepidius exagitat, quam in alienis affectionibus aliquando penetrare vel exagitare solebat? Sed si tantam prorsus, vel forte validiorem dilectionis vel delectationis violentiam in intimis tuis circa divina perspexeris, quantum alias nunquam expertus fueris; vide adhuc si forte aliud aliquid sit, in quo delectari vel consolari possis. Certe quamdiu possum ex aliena qualicumque re consolationem vel jucunditatem concipere, nondum audeo dicere dilectum nostrum intimum ardentissimi amoris sinum tenere, Satage ergo, festina trahere eum adhuc ad interiora et secretoria cordis tui penetralia, quæcumque es ejusmodi anima. Quis enim neget illud intimum cordis humani penetrale tales recessus habere, seu etiam obtinere posse, in quibus summi et singularis amoris violentia cum aliquo per affectum infixit, aliena omnino delectatione avelli non possit? Certe si alienam aliquam consolationem quæris vel recipis, Deum tuum,

quamvis fortasse summe, nondum tamen singulariter diligis. Nondum ergo in intimum perducitur, nondum in intimo collocatur. Si ergo non satagis introducere eum ad intima tua, quomodo te credam velle vel posse sequi eum ad sublimia sua?

84. Certum ergo signum tibi sit, quæcumque es anima, quod dilectum tuum minus diligis, vel ab illo minus diligis, si ad theoreticos illos excessus nondum vocaris, vel vocantem sequi nondum merueris. Quomodo enim perfecte diligis vel diligis, si in summorum desiderio ad superna non raperis, et ad theoreticos et anagogicos illos conatus mentis alienatione non transis? Vis nosse quia sublimitas divinarum revelationum sit manifestum divinæ dilectionis indicium? *Jam non dicam, inquit, vos servos, sed amicos; quia omnia quæ audivi a Patre meo nota feci vobis* (*Joan. xv, 15*). Satage ergo Deum tuum intime et summe diligere, et omni hora in divinæ contemplationis gaudium summo cum desiderio anhelare. Collige te ipsam ad temetipsam, et in solo divinitatis desiderio requiesce.

CAPUT XLI.

Anima excitatur ad contemplationem rerum sublimium et divinarum.

85. Debet namque anima perfecta, et assidue summorum contemplationi dedita, omni hora peregrinationis suæ terminum, et ergastuli hujus egressum, cum summo desiderio exspectare, et ad illud divinæ contemplationis spectaculum, quod in futura vita speramus, animum suum suspendere, et in hujusmodi exspectatione vehementi desiderio anhelare: ut quod interim videt per speculum et in ænigmate, mereatur videre facie ad faciem. Necesse est itaque ad cor altum ascendere, et mentis excessu per divinam revelationem addiscere, quid sit illud, ad quod aspirare vel studere oporteat, et ad qualem sublimitatis habitum animum suum componere et assuescere debeat. Nam si semel ad illam luciferam angelicæ **367** sublimitatis gloriam quis admissus fuerit, et ad illud divinarum radorum spectaculum intrare meruerit: quam intimis desideris, quam profundis suspiriis, quam inenarrabilibus gemitibus cum qui ejusmodi est, putamus insistere, quam assidua recordatione, quam jucunda admiratione inspectam claritatem credimus eum retractare, mentemque revolvere; illam desiderando, illam suspirando, illam contemplando, donec tandem aliquando in eandem imaginem transformetur a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu? (*II Cor. III, 18.*)

86. Verumtamen cum ab illo sublimitatis statu ad nosmetipsos redimus, illa quæ prius supra nosmetipsos vidimus, in ea veritate vel claritate qua prius perspeximus, ad nostram memoriam omnino revocare non possumus. Et quamvis inde aliquid in memoria teneamus, et quasi per medium velum, et velut in medio nebula videamus; nec modum quidem vivendi, nec qualitatem visionis comprehendere, vel recordari sufficimus: et mirum in modum reminiscentes, non reminiscimur et non remini-

scentes, reminiscimur, dum videntes non pervidemus, et aspicientes non perspiciamus, et intendentes non penetramus, donec iterum meditatione assurgamus in contemplationem, contemplatione in admirationem, admiratione in mentis alienationem. Veritatis contemplatio in hac vita inchoatur, sed in futura jugi perpetuitate celebratur. Per veritatis contemplationem eruditur homo ad justitiam, consummatur ad gloriam. Gratia contemplationis cor ab omni mundano amore non solum emundat, sed sanctificat, et animum ad caelestium amorem inflammat. Qui divina inspiratione et revelatione ad contemplationis gratiam promovetur, quasdam arrhas futurae illius plenitudinis accipit, ubi sempiternae contemplationi perpetuo inhærebit. Qui vero contemplationi veritatis vult vacare, necesse est ut discat requiescere, non solum ab operibus malis, sed etiam a cogitationibus supervacuis. Multi siquidem etsi sciant vacare corpore, minime tamen valent vacare corde, nescientes facere sabbatum ex sabbato: et ideo non valent implere quod dicitur in Psalmo. *Vacate, et videte quoniam ego sum Deus (Psal. XLV, 11)*. Vacantes siquidem corpore, sed vagantes ubique corde, nequaquam merentur videre quam dulcis est Dominus, et quam bonus Israel Deus iis qui recto sunt corde (*Psal. LXXII, 1*). Inde est quod hostes derident sabbata eorum (*Thren. I, 7*); id est, ipsa suae vacationis otia in cogitationes inutiles protrahunt, et per devia quæque vago incessu, sine respectu perventionis passim huc et illuc vagantur. Animus eorum in diversa rapitur, et nunc in hanc partem, nunc in illam discurrendo mira agilitate in contraria agitur.

87. Sic, sic quamdiu sub egenis hujus mundi elementis **368** vivimus, desideria nostra ultra gaudia nostra extendimus, quia infinite plura sunt quæ concupiscimus, quam quæ in hac vita apprehendere possumus. Beata autem illa supernorum spirituum multitudo desideria sua ultra gaudiorum suorum non extendit plenitudinem, quæ felicitatis suæ infinitatem vel immensitatem comprehendere omnino non sufficit. Est autem eorum gaudium, non solum de contemplatione Creatoris, sed etiam de contemplan-

A dis ejus creaturis. Dum enim Deus in omnibus suis operibus mirabilem inveniunt, quid mirum si ubique mirando venerantur, venerando mirantur magnalia ejus, quem diligunt? Inveniunt itaque, non solum in creaturis incorporeis, sed etiam in creaturis corporeis, unde mirentur, unde Creatorem earum digne venerentur. Hæc omnia jugiter contemplantur, contemplantes mirantur, mirantes lætantur. Lætantur de divina contemplatione congratulantur de mutua visione, mirantur in rerum corporalium speculatione.

88. Discamus et nos contemplantes mirari, et mirantes contemplari, quomodo illius supernæ beatitudinis cives omnia quæ sub ipsis sunt indesinenter aspiciunt, omniumque quæ ab alto vident, rationem et ordinem comprehendunt; quomodo de mutua societate indissolubilique charitate in infinitum gaudeant, quomodo in illam divinæ claritatis visionem insatiabiliter inardescant. Nihil est jucundius, nihil utilius gratia contemplationis. Quanto amplius in caelestium contemplatione delectaris, et delectando admiraris, tanto libentius immoraris, tanto diligentius perscrutaris, profundiusque illuminaris. Semper in illis invenies quod mireris, et unde delecteris. Nusquam est copiosior materia admirandi, et nusquam utilior causa delectandi. In his ergo semper sit tua admiratio et delectatio. Nec necesse erit alia pro aliis quærere, et per vanam huc illucque cogitationum evagationem discurrere. Deum namque cognoscere, plenitudo est scientiæ. Plenitudo autem hujus scientiæ, plenitudo est gloriæ. Consummatio gratiæ, perpetuitas vitæ. Ad hujus vero scientiæ plenitudinem opus est potius intima compunctione, quam profunda investigatione; suspiriis, quam argumentis; crebris lamentationibus, quam copiosis argumentationibus; lacrymis, quam sententiis; oratione, quam lectione; gratia lacrymarum, quam scientia litterarum; caelestium potius contemplatione, quam terrestrium occupatione.

Sequebatur hic in recentioribus editionibus alius libellus de Conscientia, sed ab Horstio merito expunctus, utpote mera superiorum repetitio.

TRACTATUS DE CONSCIENTIA.

AD RELIGIOSUM QUEMDAM ORDINIS CISTERCIENSIS.

Hic tractatus non est Bernardo indignus, quanquam nec illius esse videatur. Auctor in fine nomen suum reticere cupit: quod Bernardus non solet.

PROEMIUM.

Petis a me, dilecte mi, quod supra me est, imo

D contra me, videlicet lumen scientiæ, conscientiæ puritatem. In utroque falleris, sed falli non credis,

ita vel dilectione mea tangeris, vel opinione. Ego **A** quid sum, et quid possum? Peccator enim sum, et ultra modum peccans peccator, et ingenii vivacitas ullum in me non habet locum. Accedit ad hæc negotiorum multiplicitas, quæ quidem in homine ingenioso totius doctrinæ semina vel obruit, vel repellit, juxta Sapientem: *Sapientia scribenda est in tempore otii, et qui minoratur actu, percipiet illam. Eccl. xxxviii, 25*. Verumtamen etsi non eo quod amicus es, tamen quia importunus es, surgam juxta præceptum Domini (*Luc. xi, 8*), et dabo non quod tibi necessarium, sed quod mihi ad manum. Dominus autem tribuat tibi secundum cor tuum. Ipse est enim qui dat voci suæ vocem virtutis: qui in dulcedine sua pauperi parat, qui replet in bonis desiderium tuum.

CAPUT PRIMUM.

Quam obscura et impenetrabilis res sit conscientia.

1. Conscientia hominis abyssus multa. Sicut enim profundum abyssi exhauriri non potest, ita cor hominis evacuari non potest a cogitationibus suis. Conscientia hominis est quasi *mare magnum et spatiosum*, ubi reptilia quorum non est numerus (*Psal. ciii, 25*). Quam bene dixit, **369** reptilia! Sicut enim reptile latenter repit, et sinuosis anfractibus huc illucque deambulat: ita et in hominis conscientiam venenatæ cogitationes suaviter intrant et exeunt; ut nesciat homo unde veniant, aut quo vadant. Bene noverat hoc qui dicebat: *Pravum est cor hominis et inscrutabile; et quis, inquit, cognoscat illud? (Jerem. xvii, 9)*. Nec dicit quis, pro difficili, sed pro impossibili: quia quod scrutationem non recipit, nec cognitionem. Vide illum magnum apostolum, Paulum loquor, unicum scrutatorem conscientiæ suæ. *Mihi, ait, pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die*. Ecce quomodo humanum judicium evaserat, nihil dubitans ab his qui foris sunt, *Sed neque, inquit, meipsum judico (I Cor. iv, 3)*. Et ubi est, o Apostole, verbum sanctum tui ipsius dicentis: *Sinos ipsos judicaremus, non utique judicaremur? (Id. xi, 31)*. Quid est quod teipsum vel nobis vel dissimules judicare? Audi quare: *Nihil, ait, mihi conscius sum*. Felix conscientia non sibi in aliquo conscia, quæ nec proprium judicium, nec alienum veretur. Videsne quam sublimi conversatione et alienum et proprium judicium non timebat? Latet tamen adhuc laqueus et fovea magna, vas electionis: sed quæ vigilantissimum illum oculum tuum non possit effugere. Subjunctum enim, *Sed non in hoc justificatus sum*: et addidit, *Qui autem judicat me, Dominus est (I Cor. iv, 4)*. Hoc autem tertium judicium Dei, quod etiam illa purgatissima non comprehendit conscientia, nesciens juxta Scripturam, utrum amore an odio digna sit, cum omnia ei in posterum reserventur incerta (*Eccle. ix, 1, 2*). Hujus enim judicii timore concussus pariter, et percussus gemebat et dicebat: *Quod enim operor, non intelligo (Rom. vii, 15)*. Etsi enim exi judicium mundi, et judicium mei; restat tamen judicium

PATROL. CLXXXIV.

A Dei, quod me non sinit intelligere quod operor, quia nescio si acceptet illud quod operor. Ipse enim melius novit me, quam ego me, scrutans et renes et corda, occultorum cognitor, pertingens usque ad divisionem animæ et spiritus (*Hebr. iv, 12*), qui solus novit omnia et omnium rationes.

2. O singulare sancti Spiritus organum, si non intelligis quod operaris, cur alio loco dicis, *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ (II Cor. 1, 12)*: tuam gloriam, tuam conscientiam vocas? Sed ex parte intelligit, et ex parte non intelligit. Intelligit plane, quia et suum aliorum supergressus est judicium: sed citra judicium Dei retinetur, ubi procul dubio nescit quid operatur. Non enim per illa duo justificatur, sed per tertium justificabitur, quod sicut non est cognoscibile, ita est incomprehensibile. Duorum tamen judiciorum exclusio, id est in præsentibus justificatio, quodammodo certa significatio est eternæ prædestinationis, in qua nos Deus prævidit conformes fieri imagini Filii sui; et futurae glorificationis, cum nos in ipso erimus et ipse in nobis, cum ipse erit omnia in omnibus. Propter hoc enim tam secure quam sincere alibi loquebatur: *Certus sum, ait, quia neque mors, neque vita, et multa alia, imo pene omnia quæ ibi enumerantur, non poterunt me separare a charitate Christi (Rom. vii, 38, 39)*. Sed cum tot et tanta dixisset, unum, scilicet propriam voluntatem, reticuit, quæ salvationis et damnationis est causa. Et attende quomodo vir Deo plenus conscientiam suam dixerit gloriam suam, tanquam eam plene intelligens, et se in ea. Et tamen dixerat se non intelligere quod operatur, conscientiam suam non jam in gloriam, sed in ignorantiam conceptivans. Deficit ergo Apostolus scrutans scrutinio conscientiam suam: et dum ad fundum ejus pervenire se credidit, alienum judicium et suum evacuans, incurrit profundum, scilicet judicium Dei penetrare non valens, ut jam vel conventus vel convictus eructet, *Judicia tua, Domine, non modo abyssus, sed et abyssus multa (Psal. xxxv, 7)*. Quid ergo faciemus nos miseri et miserabiles, si ille qui plus omnibus laboravit (*I Cor. xv, 10*), cui etiam Claviger regni cum Joanne et Jacobo nihil contulisse videntur (*Galat. ii, 6-9*), qui usque ad tertium cælum raptus est (*II Cor. xii, 2*), ita de seipso sentit et loquitur? Sed ut jam totum quod de conscientia sentio, verbis nudis et puris tuæ puritati aperiam, quatuor distinctionum modos tibi assignare decrevi, ut quod particulatim distinctum fuerit, legatur dulcius, et melius conservetur.

370 CAPUT II.

Quatuor conscientiarum genera.

3. Conscientia igitur alia bona et tranquilla; alia bona et turbata: alia mala et tranquilla; alia mala et turbata. Sed primum de prima videamus. Bona namque conscientia est, quæ et præterita peccata punit, et punienda committere refugit: quæ etsi peccatum sentiat, peccato non consentit. *Bea-*